

RAPPORT bevraging lokale besturen in opdracht van Kenniscentrum Limburgse Steden en Gemeenten

Redactie: Koen Snyers, Data & Analyse, medio 2023

1 / Situering

Het Kenniscentrum Limburgse Steden en Gemeenten (KLSG) deed in de loop van juni 2023 een bevraging bij de Limburgse lokale besturen.

Via deze bevraging tracht het KLSG een beeld te krijgen van de uitdagingen waarmee Limburgse lokale besturen vandaag geconfronteerd worden. Het uiteindelijke doel is te achterhalen hoe de Limburgse steden en gemeenten vanuit het provinciebestuur zo goed en zo juist mogelijk ondersteund kunnen worden. Met de verworven inzichten hoopt het KLSG gerichte acties te kunnen ondernemen om de dienstverlening en de samenwerking te verbeteren.

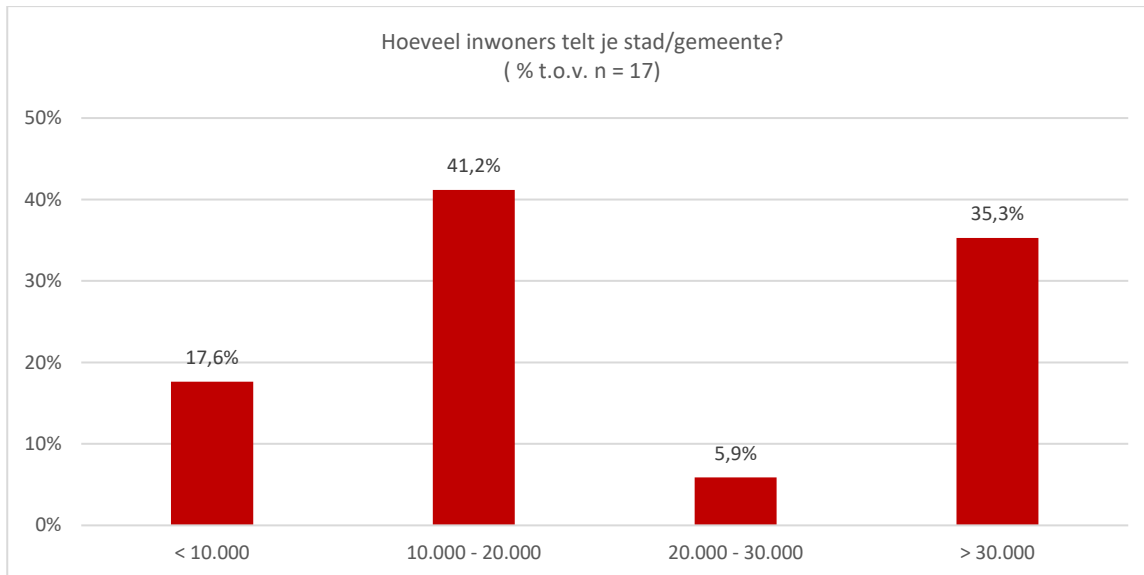
Het KLSG maakte de vragenlijst voor deze bevraging op in onderling overleg met Data & Analyse, dat de bevraging via Microsoft Forms ook online aanmaakte. In de loop van juni werd de oproep tot deelname aan de bevraging door het KLSG via e-mail verstuurd naar de algemeen directeurs van de 42 Limburgse steden en gemeenten. Vier weken en enkele herinneringsmails later werd de vragenlijst in totaal door 17 van de 42 steden en gemeenten ingevuld.

Data & Analyse verwerkte de antwoorden van deze 17 respondenten cijfermatig en geeft er duiding bij in dit rapport.

2 / Deelnemende steden/gemeenten getypeerd

Hoe kunnen we de deelnemende steden en gemeenten typeren? We brengen dit in kaart op basis van het aantal inwoners, het aantal voltijdsequivalenten personeel, de aanwezigheid van publieke voorzieningen en de aanwezigheid van een KMO-zone en/of (grote) industrie.

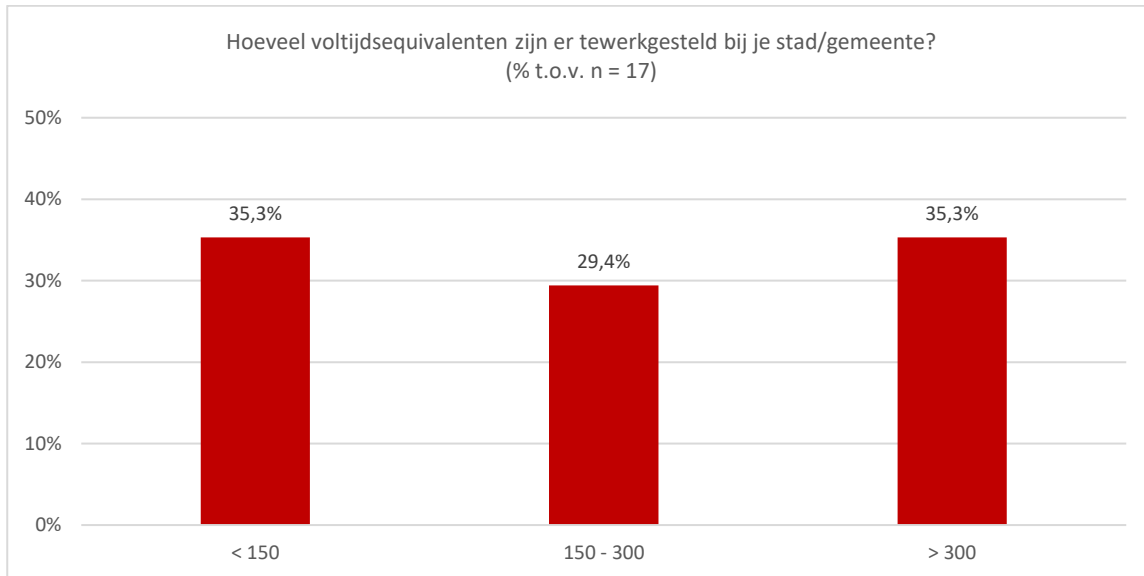
Figuur 01

Figuur 01 geeft inzicht in het aantal inwoners van de deelnemende steden en gemeenten. Ruim één derde (35,3%) is een stad/gemeente met meer dan 30.000 inwoners. Slechts één gemeente (5,9%) heeft 20.000 à 30.000 inwoners. De grootste groep steden/gemeenten (41,2%) heeft 10.000 à 20.000 inwoners. Minder dan 10.000 inwoners zijn er in 17,6% van de deelnemende gemeenten. Er is dus wel een redelijk evenwichtige vertegenwoordiging van zowel kleinere als grotere steden/gemeenten naar inwonersaantal.

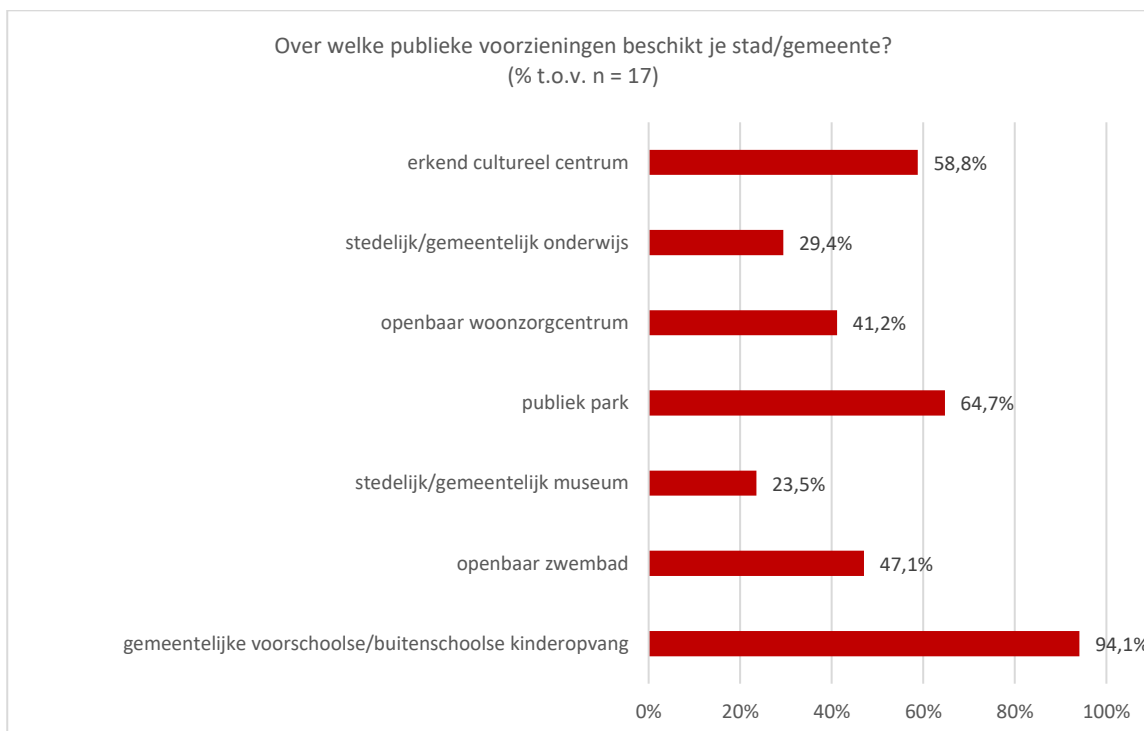
Uit figuur 02 blijkt dat er ook een redelijk evenwichtige verdeling van steden/gemeenten is naar omvang van het personeelskorps. In 35,3% van de deelnemende steden/gemeenten zijn er minder dan 150 voltijdsequivalenten personeel, in 29,4% tussen 150 en 300 voltijdsequivalenten en in 35,3% meer dan 300 voltijdsequivalenten.

Figuur 02

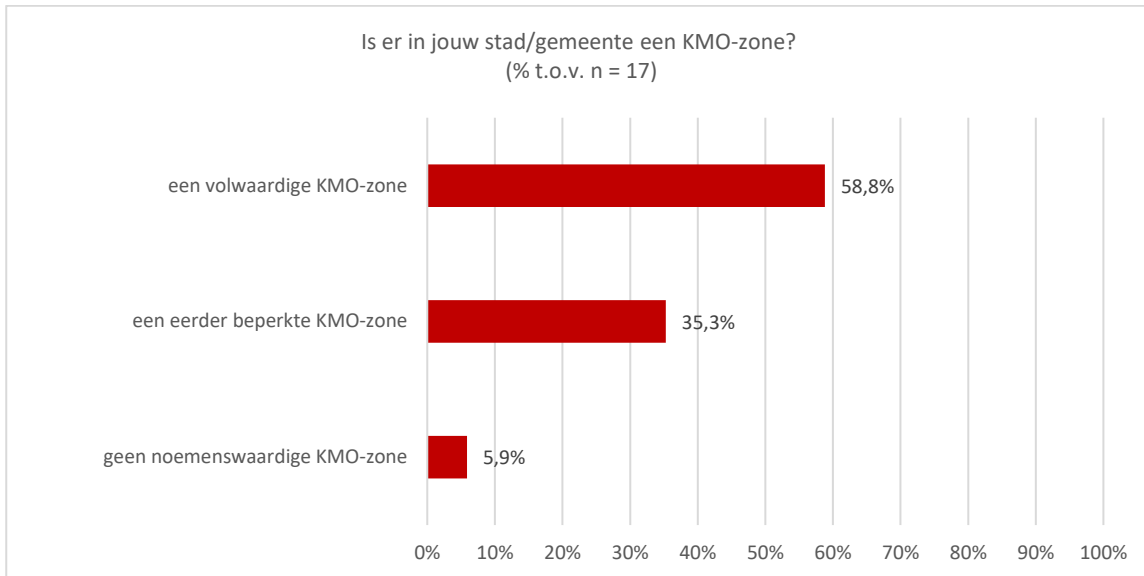

Als we kijken naar de aanwezigheid van publieke voorzieningen in de deelnemende steden/gemeenten (figuur 03), dan stellen we om te beginnen vast dat in nagenoeg alle steden/gemeenten (94,1%) een stedelijke/gemeentelijke voorschoolse/buitenschoolse opvang aanwezig is. Ook een publiek park (64,7%) en een erkend cultureel centrum (58,8%) zijn nog in meer dan de helft van de deelnemende steden/gemeenten aanwezig. Wat minder dan de helft van de deelnemende steden/gemeenten heeft een openbaar zwembad (47,1%) en een openbaar woonzorgcentrum (41,2%). Stedelijk/gemeentelijk onderwijs (29,4%) en een stedelijk/gemeentelijk museum (23,5%) zijn er in een minderheid van de deelnemende steden/gemeenten.

Figuur 03

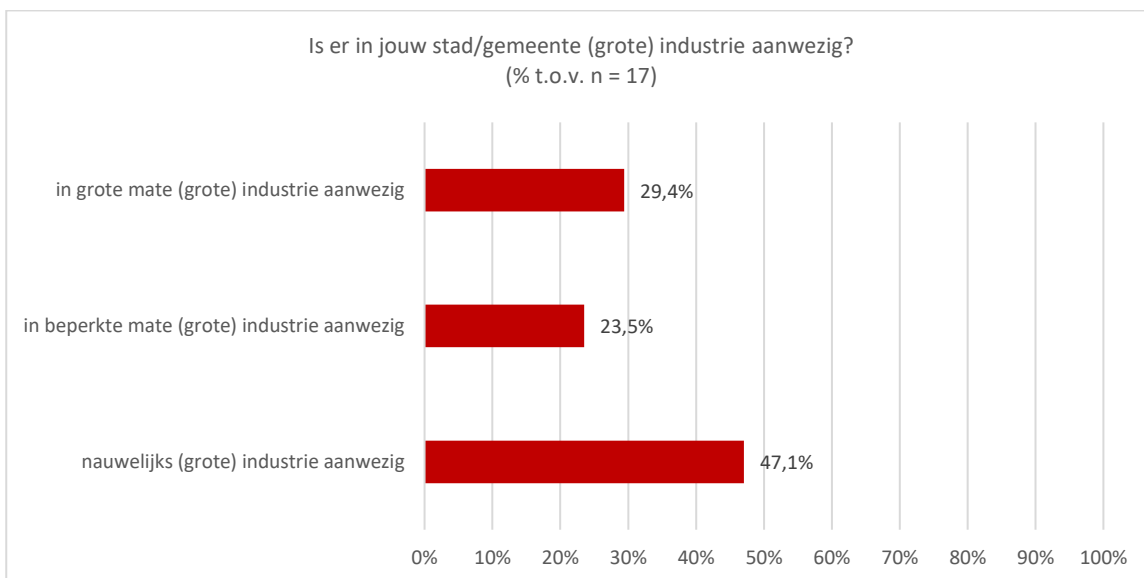

Figuur 04

In meer dan de helft van de deelnemende steden/gemeenten (58,8%) is er een volwaardige KMO-zone, in ruim één derde van de steden/gemeenten (35,3%) een eerder beperkte KMO-zone en in één stad/gemeente (5,9%) geen noemenswaardige KMO-zone (figuur 04).

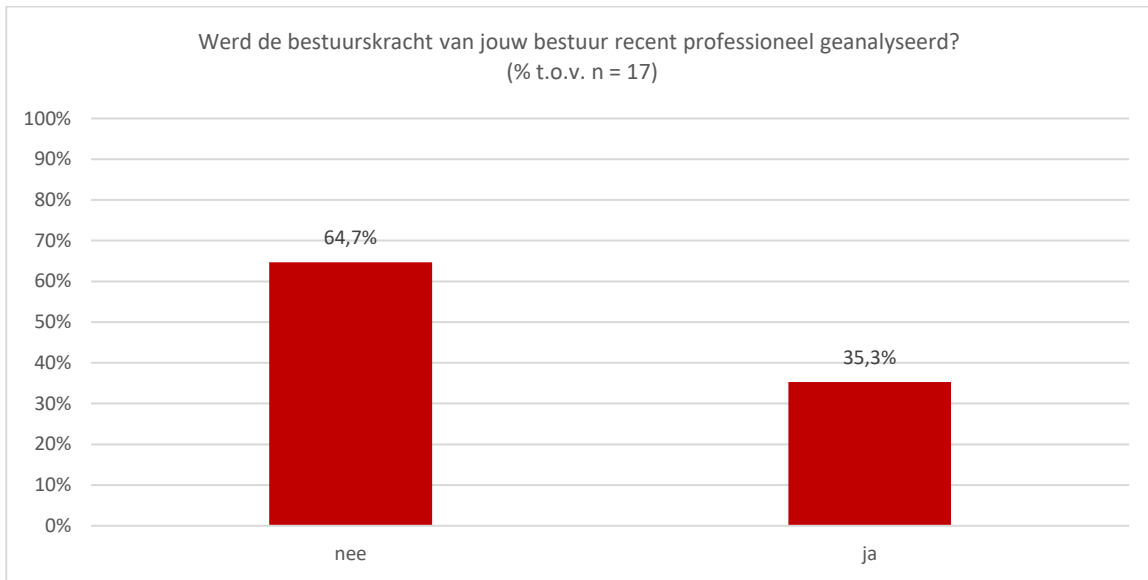
Figuur 05

In bijna de helft van de deelnemende steden/gemeenten is er nauwelijks (grote) industrie aanwezig (47,1%), in meer dan een kwart van de gemeenten (29,4%) is er in grote mate (grote) industrie aanwezig en in minder dan een kwart van de gemeenten (23,5%) is er in beperkte mate (grote) industrie aanwezig (figuur 05).

Tot slot, uit figuur 06 blijkt dat bij ruim één derde van de deelnemende steden/gemeenten (35,3%) de bestuurskracht recent professioneel geanalyseerd werd.

Figuur 06

3 / De bestuurskracht gemeten aan de hand van zes thema's

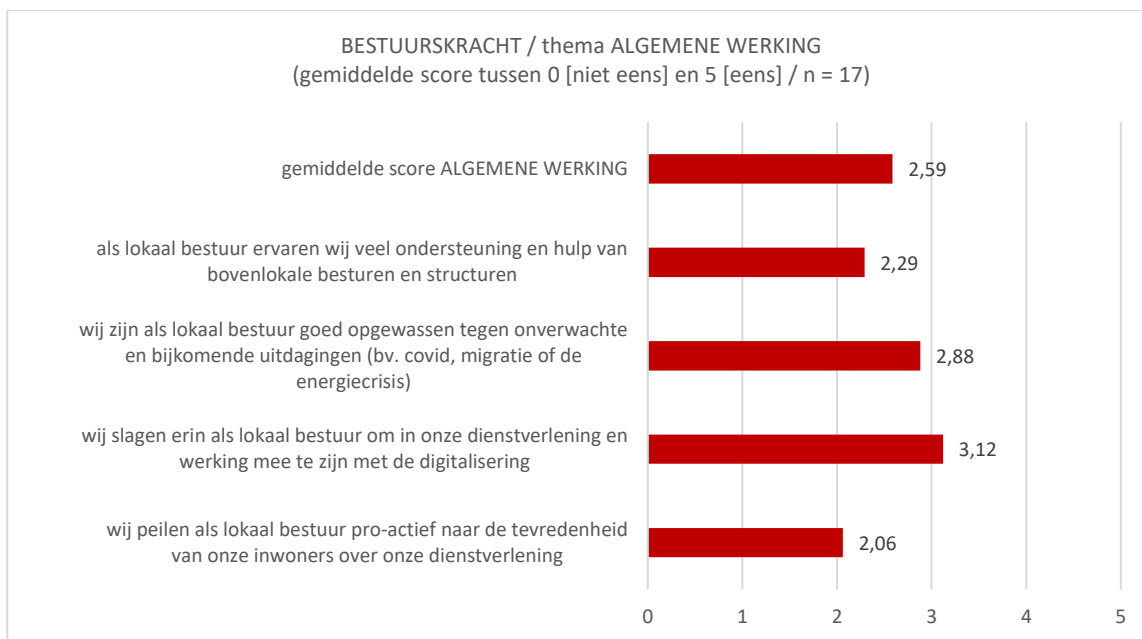
Aan de hand van stellingen werd gepeild naar de bestuurskracht van de deelnemende steden/gemeenten. Per stelling werd gevraagd aan de respondenten om aan te geven in welke mate hij/zij het ermee eens is, op een schaal van 0 tot 5, waarbij 0 staat voor niet eens en 5 voor eens.

Elke stelling is op te vatten als een positieve indicatie voor de bestuurskracht van een lokaal bestuur. Dat betekent dit: zoveel te hoger de gemiddelde score per stelling, zoveel te meer dit een indicatie is voor de bestuurskracht van de deelnemende steden/gemeenten.

De stellingen werden bovendien bij de verwerking gegroepeerd in thema's: de algemene werking, het personeel, de financiën, samenwerking, fuseren en de rol van een bestuurskrachtanalyse. Niet alleen per stelling, maar ook per thema wordt een gemiddelde score weergegeven.

Thema ALGEMENE WERKING

Figuur 07

Over de vier bevroegde items van het thema algemene werking heen is de gemiddelde score 2,59 (figuur 07). Dat is net meer dan de helft.

De deelnemende steden/gemeenten scoren het best (een score van 3,12) op het vlak van in de dienstverlening en werking mee zijn met de digitalisering. Ook op het vlak van het goed opgewassen zijn tegen onverwachte en bijkomende uitdagingen (bv. covid, migratie of de energiecrisis), met een score van 2,88, scoren de deelnemende steden/gemeenten nog hoger dan de gemiddelde score over het hele thema.

De deelnemende steden/gemeenten scoren dan weer minder goed dan gemiddeld over het hele thema in het pro-actief peilen naar de tevredenheid van inwoners over de dienstverlening (een score van 2,06) en op het vlak van het hulp en ondersteuning ervaren van bovenlokale besturen en structuren (een score van 2,29).

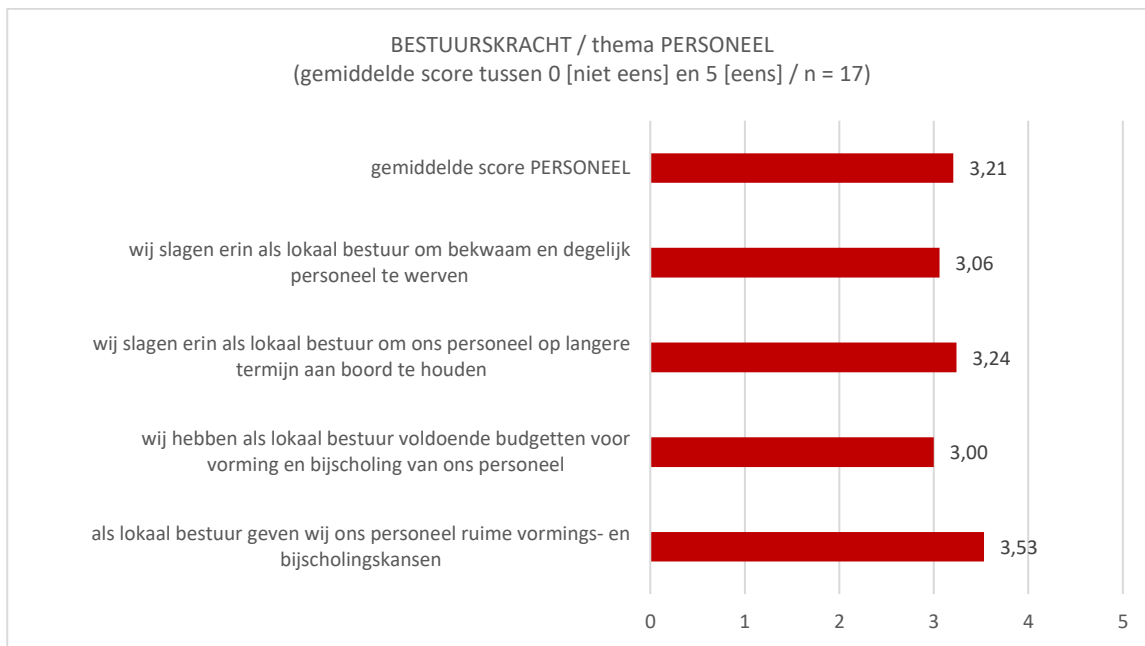
Thema PERSONEEL

Gemiddeld over de vier bevroegde items van het thema personeel heen is de score 3,21 (figuur 08). Dat is het thema waarop de deelnemende steden/gemeenten het best scoren.

Bekwaam en degelijk personeel werven (een score van 3,06) lukt wat minder goed voor de deelnemende steden/gemeenten dan de gemiddelde score over het hele thema, terwijl personeel op langere termijn aan boord houden (een score van 3,24) dan weer iets beter lukt.

Voldoende budgetten kunnen vrijmaken voor vorming en bijscholing van personeel lijkt het moeilijkst (slechts een score van 3,00), terwijl het geven van ruime vormings- en bijscholingskansen aan het personeel het best lijkt te lukken (een hoge score van 3,53).

Figuur 08

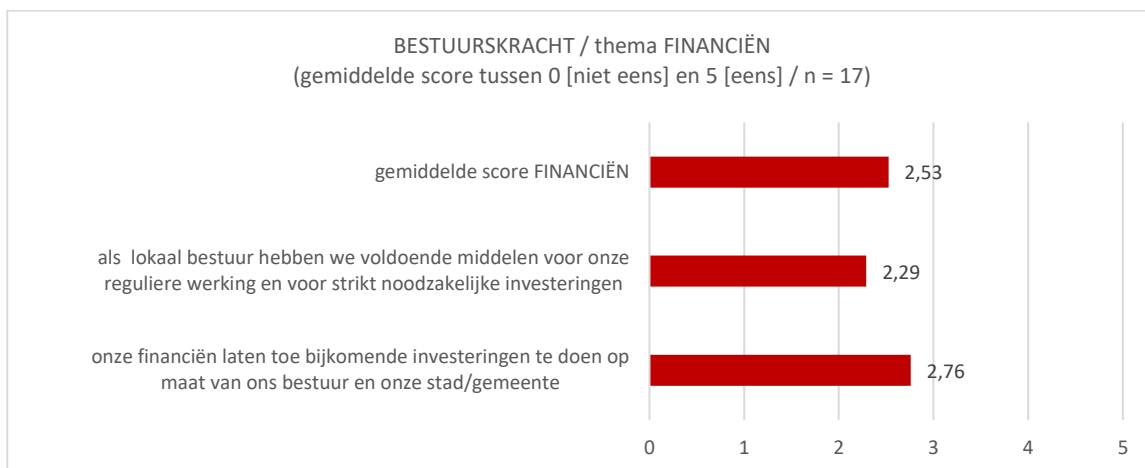
Thema FINANCIËN

Gemiddeld over de twee bevroagde items van het thema financiën heen is de gemiddelde score 2,53 (figuur 09). Dat is, net als bij het thema algemene werking, net meer dan de helft.

Wat het hebben van voldoende middelen voor reguliere werking en voor strikt noodzakelijke investeringen betreft, scoren de deelnemende steden/gemeenten met een score van slechts 2,29 lager dan die gemiddelde score van het thema financiën.

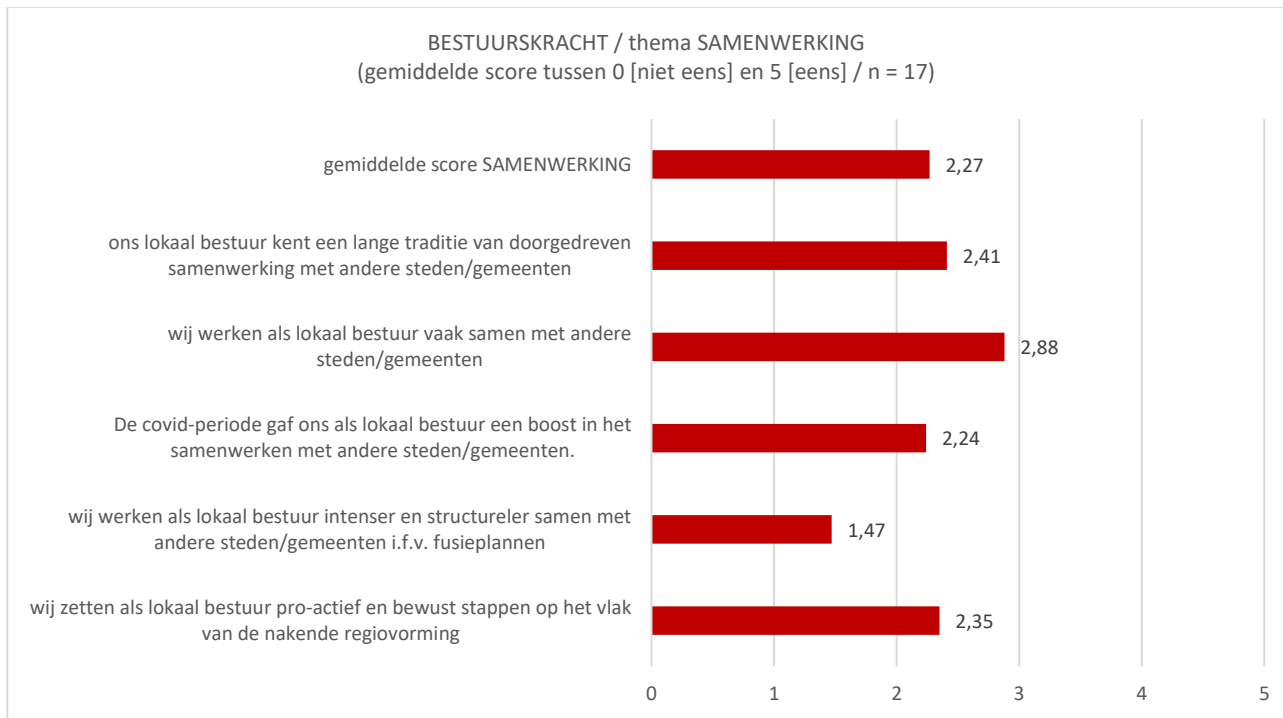
Het is paradoxaal dat de financiën voor de deelnemende steden/gemeenten wel meer (een score van 2,76) lijken toe te laten bijkomende investeringen te doen op maat van bestuur en de stad/gemeente.

Figuur 09

Thema SAMENWERKING

Figuur 10

De deelnemende steden/gemeenten blijken niet zo gunstig te scoren op het vlak van het thema samenwerken, waar met een gemiddelde score van slechts 2,27 over de vijf bevroagde items heen een onvoldoende wordt behaald (figuur 10). Het vaak samenwerken met andere steden/gemeenten is het enige item dat een voldoende haalt, met een score van 2,88.

Op het kennen van een lange traditie van doorgedreven samenwerking met andere steden/gemeenten (een score van 2,41), het pro-actief en bewust stappen zetten op het vlak van de nakende regiovorming (een score van 2,35) en het feit dat de covid-periode een boost gaf in het samenwerken met andere steden/gemeenten (een score van 2,24) scoren de deelnemende gemeenten eerder onvoldoende.

Dat er intenser en structureler zou samengewerkt worden met andere steden/gemeenten i.f.v. fusieplannen blijkt voor de deelnemende steden/gemeenten eerder niet te kloppen, zo blijkt uit de lage score van 1,47 op dit item.

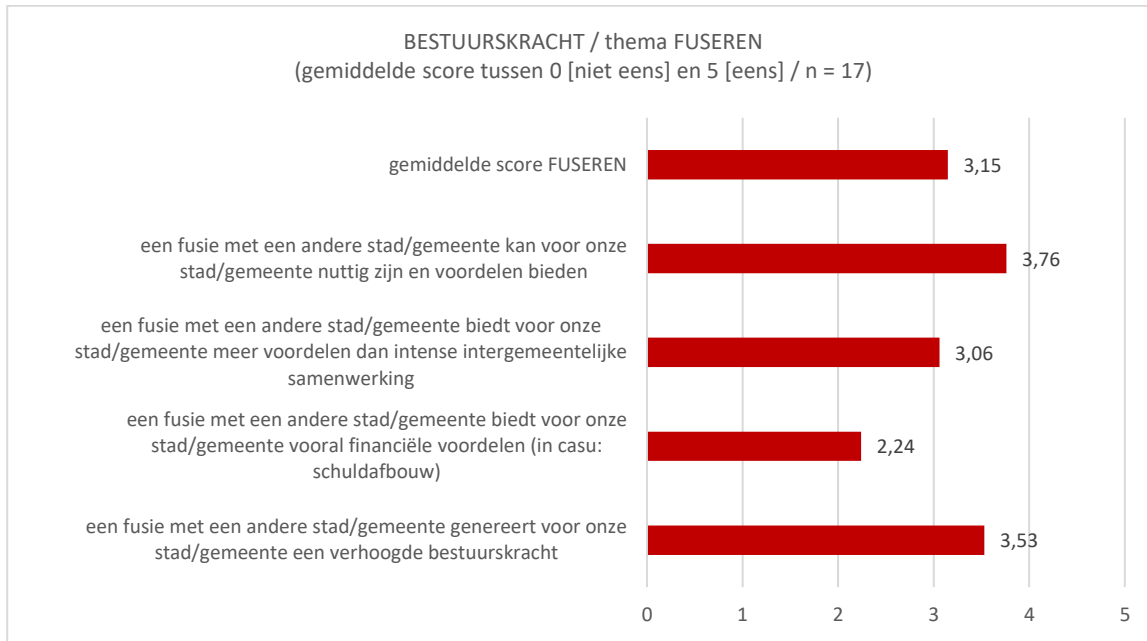
Thema FUSEREN

Op het thema personeel na scoren de deelnemende steden/gemeenten het hoogst op het thema fuseren, met een gemiddelde score van 3,15 over de vier bevroagde items heen (figuur 11).

De deelnemende steden/gemeenten zien fuseren wel als een meerwaarde, zo blijkt uit het feit dat ze een fusie wel overwegend als nuttig en voordelig zien (een score van 3,76) en dat een fusie volgens wel een verhoogde bestuurskracht genereert voor hun stad/gemeente (een score van 3,53).

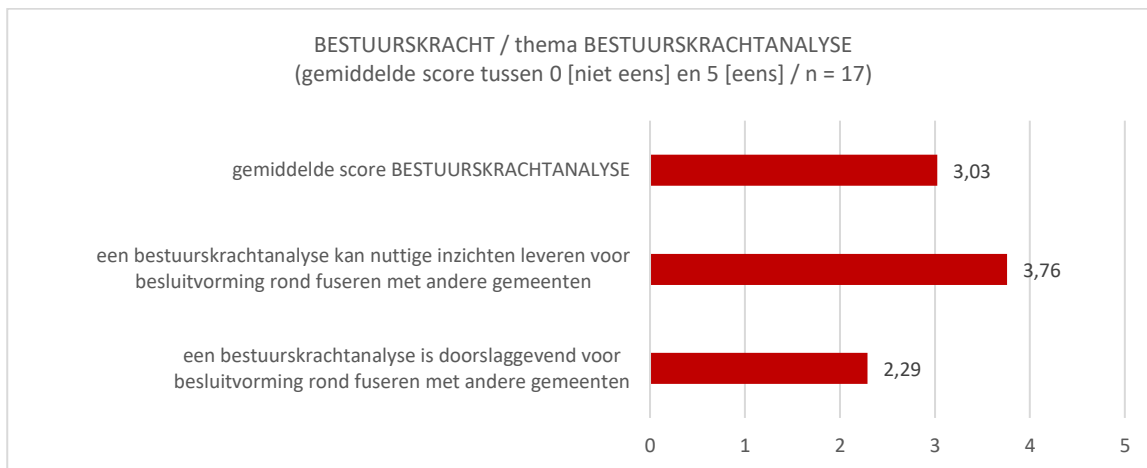
Van het feit dat een fusie meer voordelen biedt dan intense intergemeentelijke samenwerking zijn de deelnemende steden/gemeenten wat minder overtuigd, met een score van 3,06. Dat een fusie vooral financiële voordelen (in casu: schuldafbouw) zou betekenen, daarvan zijn ze het minst overtuigd, met slechts een score van 2,24.

Figuur 11

Thema BESTUURSKRACHTANALYSE

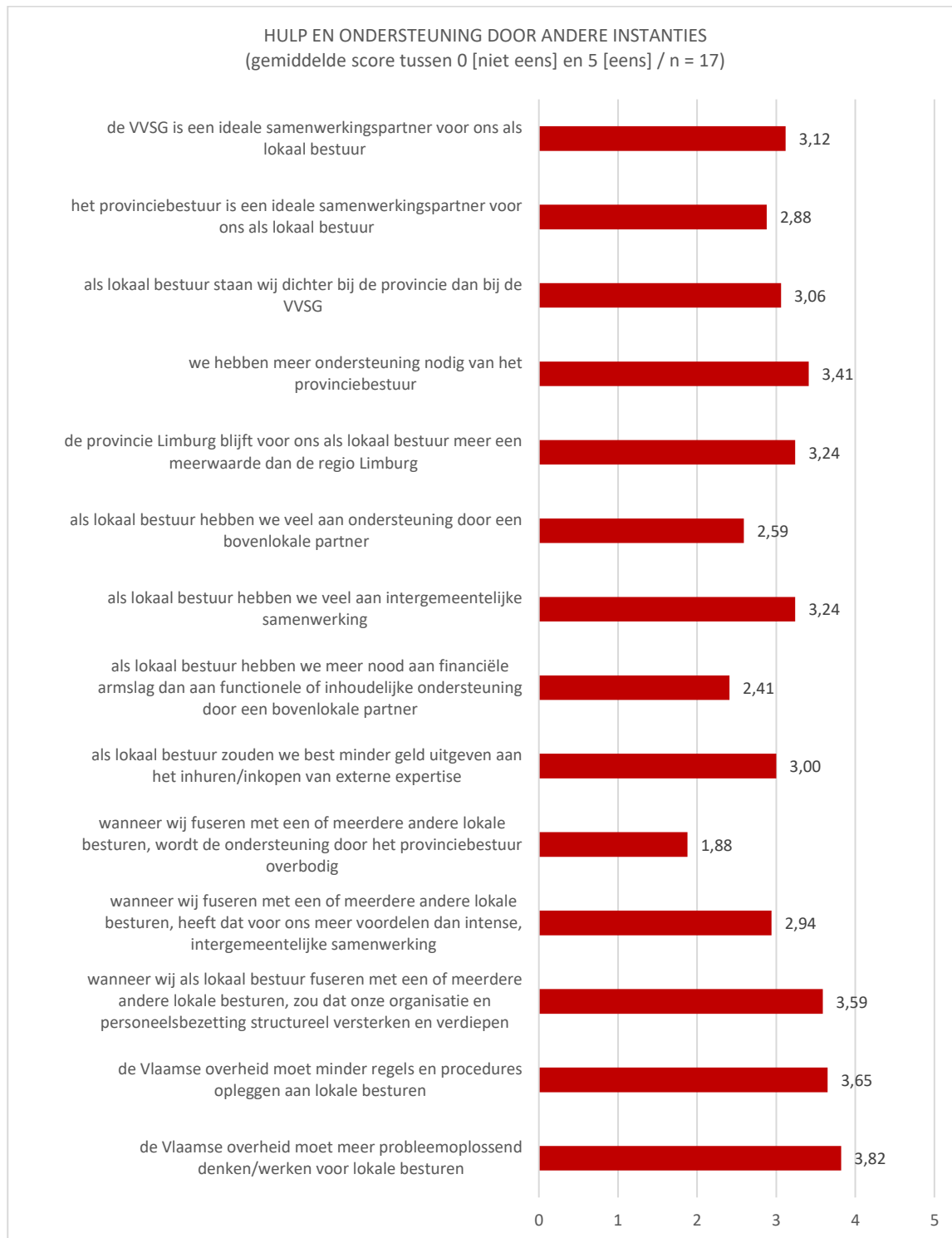
Figuur 12

De gemiddelde score over de twee bevroegde items van het thema bestuurskrachtanalyse heen is 3,03 (figuur 12). Langs de ene kant zijn de deelnemende steden/gemeenten het in hoge mate eens dat een bestuurskrachtanalyse nuttige inzichten kan leveren voor de besluitvorming rond fuseren (een hoge score van 3,76). Langs de andere kant is er bij hen relatief weinig animo (een score van slechts 2,29) voor een bestuurskrachtanalyse als doorslaggevend element in de besluitvorming rond fuseren.

4 / Hulp en ondersteuning door andere instanties

Figuur 13

Er werd ook gepeild naar de mogelijke hulp en ondersteuning die de deelnemende steden/gemeenten wensen van andere instanties. Dat gebeurde met behulp van veertien stellingen. Per stelling werd gevraagd aan de respondenten om aan te geven in welke mate hij/zij het ermee eens is, op een schaal van 0 tot 5, waarbij 0 staat voor niet eens en 5 voor eens.

Kijken we om te beginnen naar de twee stellingen met de hoogste gemiddelde score: die over de rol van de Vlaamse overheid. De deelnemende steden/gemeenten gaan het meest akkoord met de stelling dat de Vlaamse overheid meer probleemoplossend moet denken/werken voor lokale besturen (een score van 3,82), op de voet gevolgd door de stelling dat de Vlaamse overheid minder regels en procedures moet opleggen aan lokale besturen (een score van 3,65). Op basis van deze twee stellingen lijken de deelnemende steden/gemeenten andere dingen te verwachten van de Vlaamse overheid dan ze op dit moment biedt. Al kan dit deels ook liggen aan de formulering van deze stellingen.

In drie stellingen worden VVSG en het provinciebestuur tegen elkaar afgewogen als samenwerkingspartner voor lokale besturen. De deelnemende steden/gemeenten zien VVSG (een score van 3,12) meer als een ideale samenwerkingspartner dan het provinciebestuur (een score van 2,88). Toch zijn de respondenten het er gemiddeld meer mee eens dat hun lokaal bestuur dicht bij het provinciebestuur staat (een score van 3,06) dan bij de VVSG, dan dat ze het provinciebestuur een ideale samenwerkingspartner vinden.

Ook een relatief hoge score halen volgende stellingen over de rol van het provinciebestuur: dat het lokaal bestuur meer ondersteuning nodig heeft van het provinciebestuur (een score van 3,41) en dat de provincie voor het lokaal bestuur meer een meerwaarde is dan de regio Limburg (een score van 3,24).

Dat de respondenten het relatief sterk eens zijn met de stelling dat hun lokaal bestuur meer ondersteuning nodig heeft van het provinciebestuur, ligt in lijn met het feit dat ze het veel minder eens zijn met de stelling dat hun lokaal bestuur veel heeft aan ondersteuning door een bovenlokale partner (slechts een score van 2,59). Uit de combinatie van de resultaten op deze twee stellingen lijkt af te leiden dat het provinciebestuur hier een leemte kan opvullen en meer zijn ondersteunende rol naar de lokale besturen mag opnemen. Dit wordt ook nog eens bekrachtigd door het feit dat de respondenten het er het minst over eens zijn (slechts een score van 1,88) dat, wanneer hun bestuur zou fuseren met een ander lokaal bestuur, de ondersteuning door het provinciebestuur overbodig wordt.

De deelnemende steden/gemeenten lijken wel veel te hebben aan intergemeentelijke samenwerking, wat blijkt uit de relatief hoge score van 3,24 op deze stelling. Dat hun lokaal bestuur best minder geld zou uitgeven aan het inhuren/inkopen van externe expertise, daar zijn de respondenten het iets minder mee eens (een score van 3,00).

Tot slot zijn er nog twee stellingen die gaan over de gevolgen bij een fusie met een ander lokaal bestuur. Met de stelling dat zo'n fusie meer voordelen heeft dan intense, intergemeentelijke samenwerking, is men het eerder eens (een score van 2,94). Dat een fusie de organisatie en personeelsbezetting structureel zou versterken en verdiepen, daarover is men het relatief sterk eens (een score van 3,59).

5 / Welk zijn de grootste problemen?

Er werd ook gepolst naar wat de grootste problemen zijn in de steden/gemeenten: enerzijds naar de drie grootste problemen waarmee het lokaal bestuur kampt (figuur 14), anderzijds naar de drie grootste problemen bij inwoners van de stad/gemeente (figuur 15).

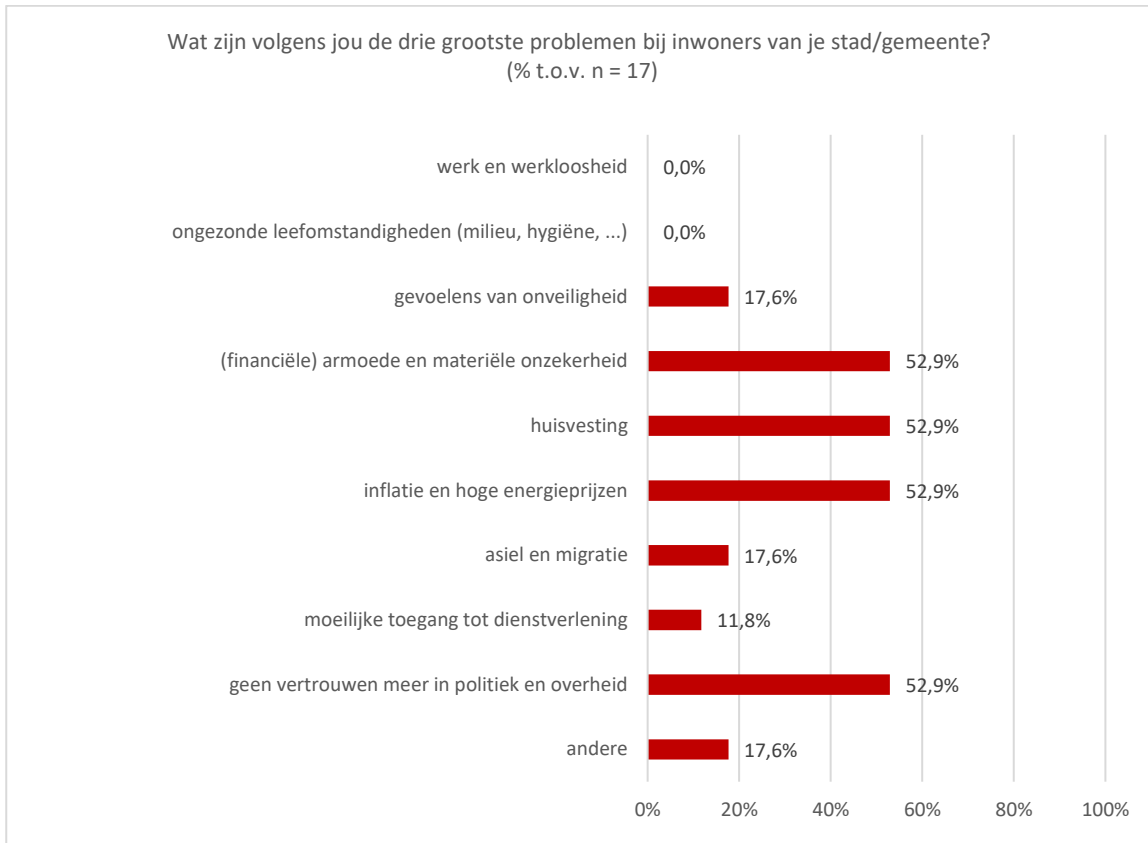
Figuur 14

Van de acht voorgelegde problemen waarmee het lokaal bestuur kampt (figuur 14), werden volgende drie door het hoogste percentage deelnemende steden/gemeenten aangevinkt. Sociale noden het hoofd bieden (bv. armoedebestrijding, aanbod van sociale woningen, ...) wordt door 64,7% van de respondenten aangestipt, de toenemende complexiteit van bestuurlijke besluitvorming (o.m. toezicht, (beroeps)procedures, ...) door 52,9%, net als bestuurlijke organisatie en digitale versnelling.

Van de negen voorgelegde problemen bij inwoners van de stad/gemeente werden vier items door een nipte meerderheid van de deelnemende steden/gemeenten (52,9%) aangevinkt: (financiële) armoede en materiële onzekerheid, huisvesting, inflatie en hoge energieprijzen, plus asiel en migratie.

Figuur 15

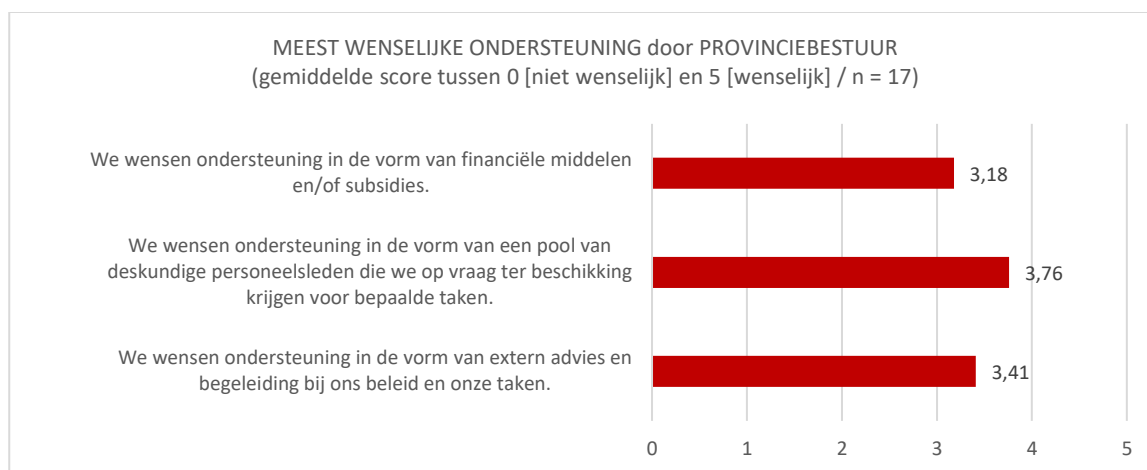

6 / De meest wenselijke ondersteuning door het provinciebestuur

De meest wenselijke ondersteuning door het provinciebestuur werd bevestigd aan de hand van drie stellingen. Per vorm van ondersteuning werd aan de respondenten gevraagd hoe wenselijk deze is op een schaal van 0 (helemaal niet wenselijk) tot 5 (heel wenselijk).

Uit figuur 16 blijkt dat de drie bevestigde vormen van ondersteuning een hoge wenselijkheidsscore halen. Ondersteuning in de vorm van een pool van deskundige personeelsleden die op vraag ter beschikking gesteld worden voor bepaalde taken is het meest gewenst (een score van 3,76). Ondersteuning in de vorm van extern advies en begeleiding bij beleid en taken komt op de tweede plaats (een score van 3,41). Ondersteuning in de vorm van financiële middelen en/of subsidies komt op de derde plaats (een score van 3,18).

Figuur 16

7 / Wat als jij gouverneur bent?

Een laatste open vraag was deze: stel, je bent gouverneur en je mag autonoom bepalen hoe het provinciebestuur steden en gemeenten moet ondersteunen; wat beslis je? Figuur 17 geeft een overzicht van de twaalf antwoorden op deze vraag.

Figuur 17

Ik zou de provincie in ondersteuning van de regiораad laten werken. Ik zou expertise rond de grootste uitdagingen in Limburg (o.a. armoede) ter beschikking stellen van gemeenten. Ik zou de overdreven administratie rond subsidieaanvragen sterk vereenvoudigen en omgekeerd een aantal subsidieambtenaren actief laten zoeken naar subsidiemogelijkheden voor lokale besturen en hen hierbij begeleiden.
Ondersteuning in de werking (personeel ter beschikking stellen, indienen subsidieaanvragen waardoor planlast vermindert, financiële ondersteuning zonder complexe subsidieaanvragen, ...).
Het provinciebestuur is geen politiek orgaan meer, maar bestaat uit een poule van deskundigen die ten dienste staan van de lokale besturen. Ze bezitten expertise, waarmee ze de lokale besturen ondersteunen; zowel op inhoudelijk vlak als op personeel vlak: het tijdelijk uitbesteden van deze deskundigen aan de lokale besturen wanneer de lokale besturen een functie niet gemakkelijk ingevuld krijgen.
Ondersteuning door expertise ter beschikking te stellen.
Men zou in Brussel eens moeten nadenken over afbouwen van regelgeving waardoor kleinere en middelgrote gemeenten rust krijgen en het wel kunnen rooien met het (gekwalificeerd) personeel dat ze hebben en de transparantie van regels en wetgeving voor de burgers (terug) veel beter wordt, wat het respect voor beleid en ambtenarij (niet alleen) op lokaal niveau ten goede komt.
Verhogen van de burgergerichte/klantgerichte daadkracht (resultaatgericht) van zowel provinciebestuur als de ambtelijke organisatie.
Ondersteuning door gratis pool van experts.
Aanpak op maat, periodieke aanwezigheid om noden en behoeften te detecteren, uitwisseling van best practices en ondersteunende juridische/deskundige pool (handhaving, vergunningen, ...).
Gouverneur as a service ¹ waarbij de provincie uitsluitend ondersteunend gaat werken voor de lokale besturen.
Faciliteren van intervisie, maar dit kan de regiораad ook doen.
Een team van experts ter beschikking stellen van de lokale besturen om deze te helpen bij de uitoefening van hun taken.
Uitwerken van uitgebreide dienstverlening in de vorm van een intergemeentelijke samenwerking waarop lokale besturen een beroep kunnen doen voor expertise op allerlei kennisdomeinen.